

ISSN: 1308-6197

Sonbahar/Padať/Autumn 2012 • Yıl / Year / Год 4 • Sayı / Number / Число 14

Культур Evreni

UNIVERSE OF CULTURE ВСЕЛЕННАЯ КУЛЬТУРЫ

ÜÇ AYDA BİR YAYIMLANAN ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

QUARTERLY SOCIAL EDUCATION JOURNAL SUBJECT TO INTERNATIONAL PEER REVIEW
ЕЖЕКВАРТАЛЬНЫЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК

Selçuklu Dönemine Ait Bir Sivas Parası

Y. 2012, C. 4, S. 14

**TÜRK TARİHİNDE “KAĞAN”, “KATUN” VE
“SULTAN”LAR İLE ONLARIN DEVLET İDARESİNDEKİ
ROLLERİ**

**WORDS “KAĞAN”, “KATUN” AND “SULTAN”s IN THE TURKISH
HISTORY AND THEIR ROLE IN STATE ADMINISTRATION**

**"КАГАН", "КАТУН" И "СУЛТАН"Ы В ТУРЕЦКОЙ ИСТОРИИ
И ИХ РОЛЬ В УПРАВЛЕНИИ ГОСУДАРСТВОМ**

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY*

Özet

Türklerin tarih sahnesine çıktıklarından itibaren “Kağan”, “Katun” (Hatun), “Tiğın” adları da tarih ve siyaset biliminin içinde yer almıştır.

Yazıda; devlet idaresinde Kağan, Katun ve Sultanların rolleri anlatılmaktadır. Kaynaklara dayanılarak Türklerin şecereleri ile Osmanoğullarının şecereleri ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkler, Kağan, Katun, Sultan, Şecere, Osmanoğulları

Abstract

As of appearance of Turks in history, titles of “Kağan”, “Katun” (Hatun) and “Tiğın” were included in history and science of politics.

In this work, information is furnished about the roles of Kağan, Katun and Sultans in state administration. Based on the resources, stemma of Turks and Ottomans are dealt with.

Key Words: Turks, Kağan, Katun, Sultan, Stemma, Ottomans

Türkler’in tarih sahnesine çıkmalarından itibaren “**Kağan**”, “**Katun**” (Hatun), “**Tiğın**” adları da tarih ve siyaset bilimlerinin içinde yer almıştır. **Kağan**, “*devletin başı, hakan, imparator*” ; **Hatun**, “*hakan eşlerine verilen unvan*”, **tekin** (< *tiğın*) de “*bir babanın taşınmaz mallarının mirasçısı en küçük oğlu*” demektir. Kağan devleti yönetir, kurultaya başkanlık yapar, savaşa karar verir, ordusunun başında sefere çıkardı. Özel “**otağ**”, o otağda “**taht**”ı vardı. **Hatun**, (yani kağanın karısı) da kurultayda onun sağ tarafında yer alır,

---

* Türkolog. Dilbilimci. Erciyes Üniversitesi Em. Öğretim Üyesi. Ankara/TÜRKİYE

verilen kararlar için oy kullanırdı. Kendi özel otağı ve kadınlardan oluşan koruyucuları, özel bütçesi vardı. Kağan'dan sonra devleti yönetecek “**tigin**”(veliaht/şehzade)in yetişmesi, eğitimi için “katun” önemli rol oynardı. Tigin, özel hocalar tarafından eğitilirdi. Meselâ, Hun ve Kök Türk tiginini, Huncadan ve Kök Türkçeden başka **Çince** ve **Tibetçe** gibi komşu ülkelerin dillerini de öğrenirdi. O zamanın müspet bilimleri *matematik, astronomi, coğrafyanın yanında ata binme, ok atma, yay çekme, avcılık, kuş avcılığı* gibi özel yetenek isteyen uğraşları da daha küçük yaştan itibaren öğrenirlerdi.

Kadın/Katun:

Eski Türkler’de kadına karşı davranışlarda dikkat çekecek tarzda bir saygı vardı. Çadıra (*boz üye*) giren oğul önce annesine, sonra da babasına tazim kıları. “**Tarih-i Taberi**”nin yazarına göre “*kadının kocası üzerinde büyük tesiri vardı.*” Veliiaht doğuran annenin nesebinin **TÜRK** olması bütün Türk hanedanlıkları için çok önemliydi. Kağanın pek çok karısı (cariyesi, gözdesi) olmasına rağmen tahta oturacak tigin’in annesinin **Türk** (*Hun, Massaget, Sh’a-to, Kök Türk, Uygur*) soyundan olması gerekiyordu. Cariyelerden olan çocukların tahta geçmesi imkânsızdı. Prens **TÖREMEN**’in tahttan uzaklaştırılmasının tek sebebi annesinin “*soylu bir aileden gelmemesi*” idi.

Asya Hunları’nın en güçlü olduğu **METE** (Batur Tanrıkut) zamanında, Çinli Han ordusunu kuşatma altına alıp imha edeceği sırada imparator Kao-tsu’nun veziri Batur Tanrıkut’un Çinli karısı Mao-Ch’ung’un otağına gizlice bir casus göndererek Kağan’ın “*bu kuşatmayı kaldırmasını, eğer Türkler galip gelirse, Kağan’a pek çok Çinli güzel prensesin sunulacağını ve böylece kendisinin otağda saygı ve sevgisinin kalmayacağını*” söylerler. Kağan Tanrıkut’un karısı da bu sözlere inanıp, kuşatmayı kaldırır ve böylece Çinliler kıyamdan kurtulurlar.

Çin imparatoru Kao-tsu’nun **Mao-Ch’ung** adlı kızı ile evlenen **METE** (Batur Tanrıkut)’ye Han hanedanı biri 156, diğeri 152 yılında olmak üzere Çin sarayından *iki prensesi* daha eş olarak gönderirler.

Çinli prensesler yalnız Hun kağanlarına değil, başka kavimlere de gelin olarak gönderilmiştir. Han İmparatorluğu’nun M.Ö. 104 yılından itibaren Uysunları kendi safına çekerek Hunlara karşı ittifak oluşturma çalışmalarını başlatmasından M.Ö. 74 yılına kadar 30 yıl zarfında **Shi-yün** ve **K’ai-yü** adlı iki prensesi Uysunlar’ın *Kun-mo*’larına gelin olarak göndermişlerdi. (Turgun Almas, *Uygurlar*, s. 77)

Hun ve başka Türk kağan ya da prensleri ile evlendirilen Çinli prensesler he r zaman mutlu olamıyorlar, vatan hasreti de çekiyorlardı. M.Ö. 104 yılında yaşlı Uysun *kun-mo*’su Ragumi ile, sonra da onun torunu **Kun Shu-mi**’yle evlendirilen ve ondan bir kız çocuğu olan prenses **Shi-yü**, vatan özlemini şu şiiri ile dile getirmişti:

*“ Gönderdiler beni uzaklara,
Gelin ederek Uysun hanına.
Yuvarlak çadır odalardır evleri,
Yemekleri ettir, kıımızdır içkileri.
Gözlerim yaşıyor yurdu özlesem,
Keşke kuş olsam da uçup gitsem ”*

Bir müddet sonra vatan hasretinden ölen Shi-yün’ün yerine **Ka’i-yü** adlı başka bir prensesle evlendirilen Kun Shu-mi de ölünce Kun-mo’nun **Hun hanımı Nİ-Mİ**’den olan oğlunun yaşı çok küçük olduğu için yerine Uysun kağanı olarak akrabası Wung Chu-mi geçti. Eski Türk geleneğine göre Çinli prenses **K’ai-yü** Wung Chu-mi ile evlendirildi, bu evlilikten üç oğul ve bir kız çocuğu oldu.

Görüldüğü gibi Çinli prenses ile evlenme “modası” gerek hanedan akrabalığı, gerekse politika gereği uzun zaman sürdü. M.Ö. 33’te Çinli prenses **Wang Chao-chün** Hun yabgusu ile evlenmişti. Han sülalesi ile Hunlar arasındaki en son kız alışverişi bu olmuştur. (Uygurlar, s. 81)

****

Fakat, aradan geçen yüzlerce yıl sonra da Türk-Çin yakınlığı sürdü gitti. **Sıvar Han**’ın Doğu Türk Hakanlığı zamanında (609-619), Türk hakanının otağında gelin olarak bulunan Çinli prenses **Yi-ch’eng**, 615 yılında Çin imparatoru Yang-ti’ye gizlice bir casus göndererek Türk kağanının ona saldıracağını haber vermiş ve ordusu ile kendisinin kurtulmasını sağlamıştı.

619 yılında Doğu Türk Kağanı Sıvar Han ölünce yerine **Çuluk Han** geçti ve Türk kağanları töresine uyarak o da bir Çinli prensesle evlendi. Sıvar Han’ın Çinli karısı **Yi-ch’eng Çuluk Han**’ı zehirleyerek öldürdü. Sıvar Han’ın Türk soylu karısından olan küçük oğlu **KÜRŞAD**, 639 yılında 40 arkadaşı ile birlikte Çin sarayını bastırsa da hepsi de şehit oldu.

****

Kadın yalnız soylu bir aileden geldiği için değil, toplum içinde de korunuyordu. Türk toplumu içinde yaşayan kadın, o toplumdaki herhangi bir erkek gibi itibar ve saygı görürdü. Evli bir kadına tecavüz etmenin cezası ölümdü. Eğer bir kız tecavüze uğradı ise, tecavüz eden kişi o kızı karısı olarak almak zorunda idi.

Uşuz bucaksız bozkır şartlarına göre cezanın ağırlığı değil caydırıcılığı önemlidir.

Eski Türkler’de “**katun**” da özel yetiştirilir, kağana lâyük bir eş olması için eğitimden geçirilirdi. Hunlar’dan, Sakalar’dan, Kök Türkler’e, Uygurlar’a uzanan tarihî çizgide adı bilinen “**Türk katunları**” hep kağanlarının yanında idiler. Hun, Saka ve Kök Türk kağanlarının Türk eşlerinden başka, o zamanın sanki bir modası gibi, birkaç tane de Çinli eşleri vardı. Türk tarihi içinde bu Çinli eşlerin çok önemli rolleri olmuştur. Çin sarayına mensup asil soydan gelen prenseslerin yanında, sanki bir prenses gibi özel eğitilmiş ve bir ajan (*çaşıt*) olarak kağanın otağına ve yatağına sokulmuş bazı Çinli hatunlar Türk devletlerinin en gizli sırlarını Çin imparatoruna aktarmışlar, zaman zaman Türk devletinin yıkılmasına sebep olmuşlardır. Avrupa Hunları’nın ve Türk tarihinin en büyük kağanlarından olan **Attila**, evlendiğinin gecesini yeni karısı tarafından zehirlenerek öldürülmüştür. Attila’nın ölümü büyük bir imparatorluğun sonu olmuş, Hunlar yavaş yavaş tarih sahnesinden silinmişler, Türk halkı da Avrupa’nın içlerinde, İtalya-İspanya hattında asimile olup öbür kavimler içinde eriyip gitmişlerdir.

Türkler, Karahanlı hükümdarı Abdülkerim Satuk Buğra Han zamanında, 960 yılında İslâmiyeti kabul ettikten sonra hayat görüşlerinde, felsefelerinde, ibadetlerinde, gelenek ve göreneklerinde de oldukça farklı değişiklikler geçirdiler. Kutsal kitap “**Kur’an**”ın ilahî emirleri dışında Arap gelenek ve göreneklerini de almaya, onlardan etkilenmeye başladılar. Karahanlılar, Hârezimliler, Selçuklular derken 1300 yılında Söğüt yaylalarında kurulan “**OTTUMAN**” Devleti (İngilizcesi: **Ottoman**, yerleşmiş deyimiyile **Osmanlı Devleti**), 1922 yılına kadar Anadolu’da hüküm sürdü.

Bu araştırmada 1300 yılında başlayan Cihan hâkimi olmuş büyük bir devleti yöneten Türk Kağan (Hakan/Sultan/İmparator)larının adları ve eşleri (katunları) hakkında bilgi verilecek, Osmanlı şeceresine karışan yabancı kadınların milliyetleri üzerinde durulacaktır. Bazı tarihçiler, Osmanlı sarayına gelin olarak alınan yabancı kadınların (köle ve

cariyelerin) neden “Hatun/Sultan” olduklarını açıklarken, “*Kağan sefere çıktığı zaman karısı ve çocuklarını da yanında götürüyordu. Yenilgi anında hakanın eşi ve çocukları da düşmana esir düşüyor, hatun galip kağan/imparatorun haremine alınıyordu. Türk kağanları bu durumdan Türk kadını korumak için yabancı kadın almak zorunda kalmışlardı.*” diye yazmaktadırlar. Eski Türk edebiyatı üzerine yaptığı çalışmalar ve son olarak yayınladığı tarihî roman “*Şah & Sultan*” ile tanıdığımız **İskender Pala** da bu savı destekler nitelikte bilgi vermektedir. (s. 243-244: “ ..... *Düşmanları sultana güç yetiştiremeyince karısını ele geçirip pâymal etmesinler diye koymuşlar bu kuralı. Meğer Emir Timur, Yıldırım Sultan’ın hanımını soyundurup zafer şöleninde zorla sakilik ettirmiş, elinden içki içmişmiş. O gün bu gündür, sultanlar bir Türk kıızıyla evlenmezmiş.*”) Fakat, bu görüşün tersine, aşağıdaki şecerede pek çok Osmanlı Sultan ya da veliahtının annesi ya da karısının Türk asıllı olduğu görülmektedir.

Bazı Kaynaklara Göre Türklerin Şeceresi:

HZ. NUH

YAFES (Nuh peygamberin oğlu)

KARAHAN (Oğuz Kağan’ın babası)

”””””

GÖKALP

BAYINDIR HAN

KAYI HAN

KAZAN HAN

TORAK HAN

BASAT

TOK TEMİR

SUNGUR

TOGAN (DOĞAN)

AY KUTLU

***

P’AN-KUAN (789-794 yılları arasında Uygur otağını gasp eden kişinin oğludur. P’an-Kuan tahta veraset yolu ile değil “beylerin intihabı ile cülus etmiştir. 794’de karısı tarafından zehirlenerek öldürülmüştür.)

AJO (Kırgız prensi idi, 618’de kendisini han ilan etti. *Annesi Türgiş prensliğine mensuptu*; hanımı ise *Tibet başkomutanının kızı idi.*)

KUT-TEGİN (Çincesi **Hu To-lo**, Farsçası **Hutuglan-hakan**. *Aydınlık Ulug Munmuş Külüg Bilge Ch’ang-hsin Han* unvanıyla tahta çıktı. Selefleri gibi o da *Çinli bir prenses* getirtince halkın büyük öfkesi ile karşılaştı.)

Şimdi Osmanoğulları’nın şeceresine bir bakalım:

KAYA ALP

SÜLEYMAN ŞAH (Fırat Nehri’ni geçerken boğulmuş, naşı Caber kalesine gömülmüştür. Dört oğlu oldu: **Sungur Tekin, Gündoğdu, Ertuğrul Bey, DüNDAR Bey**)

ERTUĞRUL BEY (Osman Bey'in babası. **Savcı Bey** ve **Osman Bey** adlı iki oğlu oldu.)

1) **OSMAN** [**OTMAN** < **OT TUMAN**] (KAYI Boyundan. Karısı, Şeyh Ede Balı'nın kızı "**Malkun Hatun**"dur.)

2) **OR HAN** (Annesi: **Malkun Hatun**; 1.karısı: Yarhisar Rum Tekfurunun kızı **Nilüfer Hatun**; 2. karısı: Bizans İmparatoru Yuvanis Kantakuzinos'un kızı **Teodora**) [Or Han Bey 1380 yılında öldü, 75 yıl kadar yaşadı, 34 yıl padişahlık yaptı]

3) **MURAD (I.)** (Doğ. 1326; Annesi: *Rum asıllı Nilüfer Hatun*)

4) **BAYEZİD (I.)** (Doğ. 1360; annesi: *Rum asıllı Gülçiçek Hatun*; 1. karısı: Germiyanoglu Süleyman Şah'ın kızı **Sultan Hatun**; 2. karısı: *Rum asıllı Olivera*; **YILDIRIM** lâkabını aldı; 1389'da Kosova muharebe meydanında tahta çıktı, ilk işi kardeşi **Yakub Çelebi**'yi boğdurarak öldürtmek oldu. Ankara'da Çubuk'ta yapılan savaşta Timur'a yenilerek esir düştü. Bayezid, kızıl tunç rengi değirmi çehrelî, yeşilimsi mavi gözlü, gür kaşlı, sarı sakallı, büyük burunlu, şehla ve korkunç bakışlı, orta boylu ve kuvvetli bünyeli idi. 1. oğlu **Süleyman**, 2. oğlu **İsa**, 3. oğlu **Musa**, 4. oğlu **Mehmed** 5. oğlu **Mustafa** idi.)

5) **SÜLEYMAN (I.)** (Doğ. 1378) (1402-1410 yılları arasında padişahlık yaptı.)

6) **MUSA** (33 yıl kadar yaşadı, 3 yıl padişahlık yaptı. Babası: Yıldırım Bayezid)

7) **MEHMED (I.)** (Doğ. 1387) (Babası Yıldırım Bayezid; annesi Germiyan Beyi Süleyman Şah'ın kızı **Sultan Hatun** [Şah Hatun / Devlet Hatun]; karısı Dulkadroğlu Süli Bey'in kızı **Emine Hatun**'dur..) I. Mehmed, orta boylu, koyu kumral sakallı, değirmi çehrelî, geniş göğüslü idi. Çok kuvvetli ve pehlivanlığa meraklı olduğundan kendisine "Güreşçi Çelebi" de denirdi.)

8) **MURAD (II.)** (Doğ. 1403, Amasya) (Babası I. Mehmed, annesi **Emine Hatun**'dur. 1. karısı Dulkadir Oğulları soyundan **Hatice Âlime Hatun**; 2. karısı **Marâ** adlı *Hiristiyan* bir kızdı; onu Müslüman olması için zorlamadığı için karısı dinine bağlı olarak kaldı. II.Murad orta boylu, geniş göğüslü, ablak çehrelî, elâ gözlü, kızılımsı kumral sakallı idi.)

9) **MEHMED (II.)** (Doğ. 1430, Edirne) (Babası II. Murad, annesi Dulkadir Oğulları soyundan **Hatice Âlime Hatun**'dur. 1451-1481 yılları arasında 30 yıl padişahlık yaptı; 29 Mayıs 1453 tarihinde İstanbul'u fethetti ve **FÂTİH** unvanını aldı. 1. oğlu Bayezid, 2. oğlu Cem idi. Fâtiş, bazı tarihçilere göre zehirlenerek öldürüldü. Fâtiş, orta boylu, iri kemikli, çok geniş omuzlu; vücudunun belden yukarısı uzunca, yüzü beyaz kızıl renkli, kaşları eğri, saçı sakalı siyah ve kıvrık, boynu geniş ve kısaca, burnu ince uzun ve ucu aşağı doğru kıvrık, kartal gagası gibi idi.)

10) **BAYEZİD (II.)** (Doğ. 1447, Manisa) (Babası Fâtiş Sultan Mehmed, annesi Dulkadir Oğlu Süleyman Bey'in kızı **Gülbahar Hatun**'dur.

II. Bayezid, uzun boylu, ablak yüzlü, elâ gözlü, geniş göğüslü idi. Babası gibi parlak bir saray hayatı yaşadı; içki ve safahata yer verdi. Kardeşi Cem'in çok küçük çocuğu ile Gedik Ahmed Paşa'yı sebepsiz yere boğdurarak öldürttü.)

11) **SELİM (I.)** (Doğ. 1467, Amasya) (Babası II. Sultan Bayezid, annesi Dulkadroğlu Şehsuvar Bey'in kızı **Gülbahar Sultan**'dır. Yavuz Sultan Selim, uzunca boylu, kalın kemikli, çok geniş omuzlu, büyükçe başlı, çatık kaşlı, sert ve keskin bakışlı, ablak yüzlü, esmer tenli, dolgun vücutlu idi.)

12) **SÜLEYMAN (II.)** (Doğ. 1495, Trabzon) (Babası Yavuz Sultan Selim, annesi Kırım Hanı Devletgiray'ın kızı **Hafize Sultan**'dır. Padişah olduktan sonra, devlet

teşkilâtındaki ananeye rağmen, Rum'dan dönme (Pargalı) İbrahim'i has odabaşılıktan sadrazamlığa çıkardı ve kız kadreşi ile de evlendirerek hanedana damad yaptı. 1. karısı *Çerkes* asıllı olup, büyük şehzade Mustafa'nın annesi idi. İkinci eşi **Slav (Rus) asıllı Hurrem Sultan** olup, Osmanlı tahtına sultan oğul çıkardı. Şehzade **Mustafa** otuzbeş yaşında iken cellatlar tarafından boğularak öldürül- dü. Hurrem'den **Selim** ve **Bayezid** adlı iki oğlu ve **Mihrimah** adlı bir kızı daha oldu. Selim, 13. padişah olarak Osmanlı tahtına oturdu, Bayezid ve dört oğlu da Selim'in elçisi ve cellâdı Ali Ağa tarafından Kazvin'de öldürüldü. Nâşları Si- vas'a getirilerek defnedildi. Bu arada Bayezid'ın Bursa'da bulunan üç yaşında- ki oğlu da boğduruldu. Kanuni Sultan Süleyman, uzun boylu, kara kaşlı, elâ gözlü, esmer tenli, kartal burunlu, seyrek dişli, uzunca yüzlü idi. 1566 yılında öldü)

13) **SELİM (II.)** (Doğ.1524, İstanbul) (Babası Kanuni Sultan Süleyman, annesi *Slav esirleri* arasında saraya alınıp sonradan padişah karısı olan **Hurrem Sultan**'dır. II. Selim, orta boylu, sarışın, açık alınlı, mavi gözlü idi. Dilinde biraz pelteklik vardı. İçkiye ve kadına çok düşküdü. Ordusun başında savaşa gitme- yen ilk Osmanlı padişahıdır. Pehivanlar kadar yay çeker ve güzel ok atardı.)

14) **MURAD (III.)** (Doğ.1546, Manisa) (Babası II. Selim, annesi *Yahudi* asıllı **Afife Nurbânû Sultan**'dır. Venedik (İtalyan) asıllı **Safiye Sultan** ile evlendi)

15) **MEHMED (III.)** (Doğ. 1566, Manisa) (Babası III. Murad, annesi *Venedik (İtalyan) asıllı Safiye Sultan*'dır. Karısı **Handan Sultan**'dır. III. Mehmed 1595 yılında babasının ölümü üzerine tahta çıkınca, hemen ondokuz erkek kardeşini öldürttü; babası III. Murad'da gebe bulunan onyeddi cariyeyi de denize atırıp boğdurdu. **Ahmed** ve akli, şuuru tam olmayan, annesi *Abaza haseki Mustafa* adlı iki oğlu oldu.)

16) **AHMED (I.)** (Doğ. 1590, Manisa) (Babası III.Mehmed, annesi **Handan Sultan**'dır. *Rum asıllı Mahpeyker Kösem Sultan* ile evlendi; bu evlilikten olan (IV.) Murad ve İbrahim oldu. I. Ahmed azimli, kararlı ve cesur bir padişah değildi. Harplere hiç gitmedi. Zamanını İstanbul ve Edirne saraylarında zevk ve sefa içinde geçirdi. (devrinde rüşvet,yolsuzluk ve saray entrikaları devam etti.)

17) **MUSTAFA (I.)** (Doğ. 1591, İstanbul) (Babası III. Mehmed, annesi *Abaza hasekidir*. 1623 yılında öldü. I. Mustafa, ağabeyi I. Ahmed 1617 yılında ölünce, 26 yaşında onun yerine padişah oldu. "*Osmanlı Padişahları*" adlı eserin yazarı Vasfî Mahir Kocatürk'e göre "*Osmanlı hanedanının kanına karışan her milletten kadınların meydana getirdiği irki tasfiyenin güzel bir örneği; psikolojik bünyesiyle, İkinci Selim'den başlayarak derece derece ilerleyen dejenerasyonun tam mümessili idi. Zihnî faaliyeti 2-3 yaşındaki çocuk derecesindedeydi.*" (s.203)

18) **OSMAN (II.)** (Doğ. 1604, İstanbul) (Babası I. Ahmed, annesi **Hatice Mahfiruz Sultan**'dır. Amcası I. Mustafa'nın tahttan indirilmesi üzerine ondört yaşında tahta çıkarıldı. 1622 yılında, iyice azgınlaşan Yeniçeriler tarafından Yedikule zin danında boğazına ip takıp boğarak ve husyelerini sıkarak vahşice öldürdüler. Bir kulağını da kesip Mustafa'nın annesi Abaza haseki'ye götürdüler. Onsekiz yıl yaşayıp dört yıl padişahlık yapan Osman'ın nâşi babası Sultan Ahmed'in türbesine gömüldü. Genç Osman adı ile de tanınan II. Osman, Osmanlı sarayındaki kadın saltanatını kaldırmaya çalışmış, haremde bulunan 200 kadar cariyeye ve odalığı da kocaya vermiştir. Kendisi deodalık ve cariyeye gibi kadınlara düşmeyip, Osmanlı devletine hizmet etmiş Pertev Paşa ve Müftü Esad Efendi'nin kızlarını eş olarak almıştır. Fakat, bu arada cariyeleri arasından, çocuk dünyaya getirdiği için hasekiliğe aldığı bir *Rus* kızına karşı, 12. Osmanlı sultanı dip dedesi Kanuni sultan Süleyman gibi, büyük bir zaaf göstermiştir.)

19) **MURAD (IV.)** (Doğ. 1611, İstanbul) (Babası I. Ahmed, annesi *Rum asıllı Mahpeyker Kösem Sultan*'dır. **Kasım, Bayezid** ve **İbrahim** adlı kardeşleri vardı. Kasım ve bayezid'ı İran seferinden dönüşte öldürttü. Daha sonra İbrahim'i de öldürtmek istediysede Osmanlı tahtına veliahd kalmayacak endişesiyle Kösem Sultan tarafından engellendi. 1623 yılında I. Mustafa'nın ikinci kez tahttan indirilmesi üzerine iki yaşında iken tahta çıkarıldı. Murad henüz çocuk olduğu için Kösem Sultan sarayı ve devleti uzun yıllar yönetti. Bu devirde rüşvet, yolsuzluk, ahlâksızlık son derece artı. Yeniçeriler iyice azıttı. İran şahı Osmanlı mülküne tecavüz ederek Bağdat'ı aldı; Erzurum valisi Abaza Halil Paşa isyan ederek İstanbul üzerine yürüdü. IV. Murad, uzun boylu, topluca, iri vücutlu; yüzü yuvarlak, saçı sakalı siyaha yakın kumral, parlak elâ gözlü, açık kaşlı; geniş omuzlu, ince belli, kalın pazı ve olağanüstü kuvvetli idi. Attığı ok, kargı ve ciritle birkaç kalkanı deldiği rivayet edilir.

20) **İBRAHİM** (Doğ.1615, İstanbul) (Babası I. Ahmed, annesi *Rum asıllı Mahpeyker Kösem Sultan*'dır. Ağabeyi IV. Murad'ın1640 yılında ölümü üzerine tahta çıkarıldı. Aklı yerinde olmadığı için Osmanlı Devletini yine Kösem Sultan yönetiyor du. Yaptığı zulüm ve tutarsızlıklardan dolayı 1648 yılında Sultan İbrahim'i Cellât Ali'ye boğdurarak ortadan kaldırdılar. Nâşı Ayasofya Camii avlusundaki I. Mustafa'nın kabri yanına gömüldü. Otuzsekiz yıl yaşadı, sekiz yıl dokuz ay padişahlık yaptı. Annesi *Rus asıllı Turhan Sultan*'dan 21. Padişah IV. **Mehmed**'den başka, **Dilâşup** adlı bir kadından **Süleyman (III.)** ve **Muazzez Hanım Sultan**'dan **Ahmed (II.)** adlı iki oğlu daha oldu.)

21) **MEHMED (IV.)** (Doğ. 1641, İstanbul) (Babası 20. Osmanlı padişahı (deli) İbrahim; annesi *Rus asıllı Turhan Sultan*; büyük annesi, 50 yıla yakın Sarayda entrikalarla Osmanlıyı yıpratın Rum asıllı Kösem Sultan'dır. *Kösem Sultan, IV. Mehmed'in annesi Rus asıllı Turhan Sultan'ın anlaştığı iç ağaları tarafından, saklandığı bir dolap içinde yakalanarak perde ipiyle boğularak öldürülmüştür.*

Avcı lâkabı ile de tanınan IV. Mehmed 1687 yılında tahttan indirildi, 1693 yılında da ateşli hummadan öldü. Mezarı Yenicami yanında annesi Turhan Sultan türbesi içindedir. IV. Mehmed kumral, yuvarlak yüzlü, top sakallı, elâ gözlü, uzun boylu ve geniş göğüslü idi. Osmanlı tarihindeki en önemli özelliği Köprülü Mehmed Paşa ile oğlu Fâzıl Ahmed Paşa'yı sadrazam olarak devlet işlerinde kullanmasıdır.

22) **SÜLEYMAN (III.)** (Doğ. 1642, İstanbul) (Babası 20. Osmanlı padişahı deli İbrahim, annesi **Dilâşup** hatundur. Küçük kardeşinin adı **Ahmed**'dir. Ağabeyi IV. Mehmed'in 1687 yılında tahttan indirilmesi üzerine 45 yaşında iken tahta çıkarıldı. Onun zamanında Osmanlı İmparatorluğu çok zayıfladı, yeniçeriler baş kaldırıp Sadrazam Siyavuş Paşa'yı öldürdül, sarayını yakıp mallarına el koydular. 1691 yılında 49 yaşında vefat ett, 3 yıl 8 ay padişahlık yaptı.)

23) **AHMED (II.)** (Doğ. 1643, İstanbul) (Babası deli İbrahim, annesi **Muazzez Hanım Sultan**'dır. Ağabeyi Dilâşup Hatun oğlu (III.) Süleyman'ın ölümü üzerine 48 yaşında tahta çıkarıldı. Hiçbir varlık gösteremedi. Zamanında Osmanlı daha zayıfladı ve hudutları geriledi. Onun zamanında yapılan bir islahatla Hıristiyanlar ve Yahudiler sarı ve mavi pabuç ile siyah kumaştın yapılmış elbiseden başka giyemeyeceklerdi. Ayrıca, bunların Müslümanlardan ayrılması için hamamlarda nalınlarına çingirak takılacaktı. 1695 yılında siroz hastalığından Edirne'de öldü. Mezarı İstanbul'da Kanuni Sultan Süleyman türbesindedir.)

24) **MUSTAFA (II.)** (Doğ. 1664, İstanbul) (Babası, *Rus asıllı Turhan Sultan*'ın oğlu IV. Mehmed, annesi *Giritli Emetullah Gülmüş Sultan*'dır. 1695 yılında II. Ahmed'in

ölümü üzerine 31 yaşında Padişah oldu. 1703 yılında tahttan indirildi, 1704 yılında da öldü. Mezarı Yenicami de Turhan Sultan türbesinde babası IV. Mehmed'in mezarının yanındadır.)

25) **AHMED (III.)** (Doğ. 1673, İstanbul) Babası IV. Mehmed, annesi *Giritli Emetullah Gülmüş Sultan*'dır. Ağabeyi II. Mustafa'nın 1703'te tahttan indirilmesi üzerine Edirne'de tahta çıkarıldı. Baltacı Mehmed Paşa'yı Sadrazam yaptı ve Rusya ile savaşa gönderdi. Osmanlı ordusu Rusları Prut nehri bataklıklarında kuşatmış ve imhaya hazırlan Çariçe Katerina ile antlaşma yapan Baltacı'nın bu barış antlaşması rüşvet dedikodularına sebep olunca azledilip sürüldü. Baltacının yerine Sadrazam olarak çok zeki, tedbirli ve iyi bir idare adamı olan Nevşehirli Damat İbrahim Paşa getirildi. *Lâle Devri* adı verilen safahat devri başladı, S'ad-Âbad adı verilen en muhteşem köşk Kağıthane'de III. Ahmed tarafından yaptırıldı. Osmanlı'nın en büyük şâirlerinden Nedim bu devirde yetişti. "*Gülendam, Dağ-i dil, Şafak-gün, Arusubahar, Sîmendâm, Fevvere-i bahar, Elmaspâre*" gibi adlar verilen özel lâleler yetiştirildi. Bu lâlelerin hepsinin soğanları zamanla Avrupa ülkelerine kaçırılarak buralarda yetiştirildi. Bugün Holanda lâlesi olarak bilinen lâlelerin ataları bunlardır. III. Ahmed, uzunca boylu, uzun simalı, zayıf, esmerce, tatlı bakışlı, nazik, kibar tavırlı, zeki, iyi düşünceli ve güler yüzlü idi.

26) **MAHMUD (I.)** (Doğ. 1696, İstanbul) (Babası II. Mustafa, annesi **Saliha Sultan**. 1730 tarihinde tahttan indirilen III. Ahmet'in yerine padişah oldu.)

27) **OSMAN (III.)**(Doğ.1730, İstanbul) (Babası II.Mustafa, annesi **Saliha Sultan**'dır. I. Mahmud'un ölümü üzerine 1754 yılında, 54 yaşında padişah oldu. III. Osman kadınlardan nefret ederdi. Haftada üç gün sokağa çıkar, o günlerde hiçbir kadının dışarı çıkmasını istemezdi. İnce yaşmak örtünen, sırmalı, biraz açık elbise giyen kadınları boğdurup denize atırdı. Kadınlardan nefret etmesine rağmen sarayda beş altı yüz kadın vardı. 1757 yılında 57 yaşında öldü, 3 yıl padişahlık yaptı. Kaba ve çirkin suratlı, bir omuzu aşağı, bir omuzu yukarı, çok çirkin göbekli, güçlkle yürüyen şişman birisi idi.)

28) **MUSTAFA (III.)** (Doğ. 1717, Edirne) (Babası III. Ahmed'dir. Karısının adı **Mihrişah Sultan** olup, III. Selim'in annesidir. III. Osman'ın 1757 yılında ölümü üzerine 40 yaşında padişah olmuştur. 1768 yılında Rusya'ya harp ilan edildi. Osmanlı ordusu harpten anlamayan paşalar ve savaştan kaçan yeniçerilerin şerefsizliğinden dolayı çok ağır bir yenilgiye uğradı. Harpten sonra Osmanlı ordusu geriledi ve çok büyük bir toprak kaybına uğradı. Daha sonraları Rus donanması Baltık'tan yola çıkarak Manş-Cebelitarık-Akdeniz üzerinden Osmanlı karasularına girdi ve Çeşme'de bakımda bulunan Osmanlı donanmasını yakarak Adalar Denizine hâkim oldu. Bu arada Ruslar, istiklâl vaadi ile Kırım Türklerini de Osmanlılara karşı ayaklandırdılar. 1774 yılında ölen III. Mustafa orta boylu, kısa bacaklı, soluk yüzlü, dar ve yassı alınlı, iri gözlü, iri ve yassı burunlu, kara sakallı; zamanının dünya görüşüne göre dar kafalı idi.)

29) **ABDÜLHAMİD (I.)** (Doğ. 1725, İstanbul) (Babası III. Ahmed'dir. III. Mustafa'nın 1774 yılında ölümü üzerine tahta çıkarıldı. 1789 yılında Özü kalesinin Ruslar tarafından zaptı sonucunda, üzüntüden öldü.)

30) **SELİM (III.)** (Doğ. 1761, İstanbul) (Babası III. Mustafa, annesi **Mihrişah Sultan**'dır. Amcası I. Abdülhamid'in 1789 yılında ölümü üzerine tahta çıkarıldı. "*Nizam-ı Cedid*" adlı yeni Osmanlı ordusunu kurdu ve Selimiye kışlasını yaptırdı.)

31) **MUSTAFA (IV.)** (Doğ. 1779, İstanbul) (Babası I. Abdülhamid'dir. 1807 yılında Kabakçı Mustafa tarafından idare edilen ihtilâl sonu Cundatahttan indirilen III. Selim'im yerine padişah oldu. 39 yıl padişahlık Yaptı. Nizam-ı Cedid'in kaldırılmasına, amcasının

oğlu Sultan III. Selim ile kardeşi Şehzade Murad'ın öldürülmesine izin verdi. 1808 yılında tahttan indirildi ve aynı yıl II. Mahmud tarafından boğdurularak öldürüldü. Mezarı Bahçe-kapı'da babası I. Abdülhamid'in türbesi içindedir.)

32) **MAHMUD (II.)** (Doğ.1785, İstanbul) (Babası I.Abdülhamid, annesi **Nakşidil Sultan**'dır. **Pertevniyal Valide Sultan** ile evlendi, Abdülmecid ve Abdülaziz adlı iki oğlu oldu. Babası öldüğü zaman dört yaşında olan II. Mahmud'a amcası III. Mustafa'nın oğlu III. Sultan Selim babalık etti. IV. Mustafa 1808 yılında Alemdar tarafından tahttan indirilince, yirmidört yaşında iken tahta çıkarıldı.)

33) **ABDÜLMECİD** (Doğ. 1822, İstanbul) (Babası II.Sultan Mahmud, annesi aslı *Fransız olduğu tahmin edilen Bezmîâlem Valide Sultan*'dır. 1839 yılında babası II. Sultan Mahmud'un ölümü üzerine onaltı yaşında padişah oldu. Küçük kardeşi Abdülaziz'in annesi **Pertevniyal Valide Sultan**'dır. *Ermeni* ya da *Çerkez asıllı olduğu söylenen Tirimüjân* adlı bir cariyeden Abdülhamid ve **Şevkefza Kadın**'dan Murad; **Gülüstsü Kadın**'dan Mehmed (VI.) adlı oğulları oldu. 1861 yılında İhlamur köşkünde verilen bir ziyafet sonrasında, bazı tarihçilere göre, zehirlenerek öldürüldü. Mezarı Sultan Selim Camii yanındaki türbededir. Abdülmecid, narin yapılı, sarışın, mavi gözlü, solgun benizli, yüzü çiçek bozuğu idi. Kadınlara ve içkiye düşkünlüğü ile tanınmıştır. Haremdeki çeşitli cariyelerden 30 kadar çocuğu olmuştur.)

34) **ABDÜLAZİZ** (Doğ. 1830, İstanbul) (Babası II. Sultan Mahmud, annesi **Pertevniyal Valide Sultan**'dır. 1861'de Abdülmecid'in ölümü üzerine 34 yaşında tahta çıktı. *Meşrutiyet, Jön Türkler, Âli* ve *Fuad Paşalar* gibi adlar onun zamanında duyulmaya başlandı. Oğlu veliaht Yusuf İzzeddin genç yaşta öldü.

35) **MURAD (V.)** (Doğ. 1840, İstanbul) (Babası Sultan Abdülmecid, annesi **Şevkafza Kadın**'dır. 1876 yılında 93 gün resmen padişahlık sıfatı taşıdı. II. Abdülhamid'in tahta çıkarılması üzerine, annesi, karıları, cariyeleri ve çocukları ile birlikte Çırağan Sarayı'na kapatıldı. Burada 28 yıl içki ve harem hayatı yaşadı; 1904 yılında bağısak hastalığından öldü. Mezarı Yeniceami yakınında annesi Şevkefza Valide Sultan türbesi yanındadır.)

36) **ABDÜLHAMİD (II.)** (Doğ. 1842, İstanbul) (Babası Abdülmecid, annesi bazı kaynaklara göre *Ermeni*, bazı kaynaklara göre *de Çerkez asıllı* olduğu yazılan **Tirimüjân** adında bir cariyedir. Annesi Abdülhamid daha çocukken veremden öldüğü için, kendisine **Piristu Kadın** adlı birisi üvey annelik yaptı. II. Abdülhamid, uzun boylu, hafif kanbur, kuru ve esmer, koyu kumral sakallı, kaba yüzlü, parlak ve canlı gözlü, koca burunlu idi. Çok bilgili değildi, fakat bir cin gibi zeki, sinsî ve hilekârdı. Bütün hayatını Yıldız Sarayı'nın duvarları arasında zevk ve sefa içinde geçirdi. Marangozluk ve tahta oymacılığı iyi bilirdi. Onüç ondört yaşında kızlara düşkünlüğü ile bilinirdi. Yaşları ilerleyen kızları başkaları ile evlendirir, saraydan uzaklaştırırdı.

37) **MEHMED (V.)** (Doğ. 1844, İstanbul) (Babası Abdülmecid, annesi **Gülcemal Kadınefendi**'dir. **Sultan Reşad** olarak da bilinir. Abdülaziz ağabeyi; Yusuf İzzeddin de veliaht idi. II. Abdülhamid'in padişah olması ile sarayda hapis hayatı yaşadı. Orta boylu, şişman, sarışın, mavi gözlü, ablak çehreli; saf, iyi kalpli ve derviş tabiatlı idi. 1918 yılında öldü, mezarı Eyüpsultan'da deniz kıyısında kendi yaptırmış olduğu türbededir. Meşrutiyet rejimi içinde hiçbir şey yapamamış; vaktinin çoğunu içki meclislerinde mahmurlukla geçirmiştir.

38) **MEHMED (VI.)** (Doğ. 1861, İstanbul) (Babası Abdülmecid, annesi **Gülüstsü Kadın**'dır. Osmanoğulları'nın son padişahıdır. Uzun boylu, esmer ve kuru, hafif kanburca; sakalsız fakat sarkık bıyıklı idi. Anadolu'yu işgal eden İngiliz-Fransız-İtalyan ve Yunan

KÜLTÜR EVRENİ - UNIVERSE OF CULTURE - ВСЕЛЕННАЯ КУЛЬТУРЫ

ordularını yenerek 29 Ekim 1923 ‘te Türkiye Cumhuriyeti devleti’ni kuran Mustafa Kemal Atatürk’ün, hilâfeti kaldırması üzerine 1924 yılında Türkiye sınırları dışına çıkarılan Osmanlı hanedanı mensuplarından bazı kadın erkekler Türkiye’de ve Avrupa ülkelerinde yaşamaktadırlar.

***

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere Osmanlıların evliliklerinde hanedanın içine **Rum, Rus, Gürcü, Abaza, Fransız, Çerkez, Yahudi, Ermeni, Fransız, İtalyan (Venedik)** soylu gelinler girmiş, bunlardan doğan veliahtlar Osmanlı-Türk devletini yönetmişlerdir. **Dulkadroğlu, Ger miyanoğlu, Kırımli** (Devlet Giray Han’ın kızı) gibi Türk soyundan gelen gelinlerin “Valide sultan” olarak Osmanlı sarayında yaşadıkları bilinmektedir. Hunlar’da, Kök Türkler’de, Uygurlar’da Türk otağına ve sarayına giren Çinli prenseslerin (ve bu arada, sahte prenseslerin) Türk devlet yönetiminde etkili oldukları, Çin imparatoruna “çaşıtlık” (casusluk) yaptıkları ve Attila dahil pek çok Türk hükümdarını zehirleyerek öldürdükleri bilinmektedir. Konu bir doktora tezi olarak incelendiğinde, elde edilecek bilgilerle “**Türk Otağ ve Saraylarında Yabancı Gelinler ve Onların Devlet Yönetimindeki Rollerini**” daha geniş ve açık olarak öğrenilecektir.